

Orbán Ottó

TÍZ KÉPALÁÍRÁS SZILÁGYI LENKE FOTÓIHOZ

A fényképész szeme

Az idő folyó.

Áramló anyag. Csöppre csöpp, hullámra hullám, fényre fény. Vízsint és vízhozam. Centik, köbméterek, hétköznapok.

Egy színét váltogató kígyó tekereg a meder árkában; időnként megdermeszt tekintetével, és elnyel egy rétet, egy tanyát, egy várost. Azt mondják rá: megáradt.

Él és mozog. Mozog, mert él. Az élet állapota – mozgás.

A jó fénykép kiáltó ellentmondás, áll és mégis él (s persze némán kiált).

Az első fényképész a fáról leszállt szőrös majomember. Egy pillanatra lehunyja a szemét, s egy kép jelenik meg a szemhéja belső felén. – Huhuhú! ugrál fél lábon réműletében, hogy elkergesse a gonosz szellemet.

Minden titok nyitja az ő szeme.

Zárja, nyitja, a pilla lehull (ebből lesz majd a szó, a *pillanat*), s a blende lezár.

A képen Gdańsk, egy szürke, ipari monstrum, beton és csúz, a vízben madarak siklanak, és a vízben tükörképük lebeg, csillog a láthatatlan: lebben a fátyla, gomolyog és repül.

Az ocsamcsirai hős

Előbb vagy utóbb megroppan a márvány, megroggyannak a vasbeton oszlopok, és csak tüskés gaz burjánzik a téren, a fényes díszszemlék helyén.

A tegnap még világ ura nép birodalma – fölérő szemétkosár.

Egymás hegyén-hátán rohadó eszmék, tévhitek és szempontok; a barbár törzsek, a kulturális elit, meg a mindenféle többség és kisebbség egymás hegyibe hordva; a tartományi határok összekuszálva, a gazdaság kibelezve, mintha a módszeres asszírok vonultak volna keresztül a történelmi rémfilm széles vetítővásznán; minden időleges és bizonytalan, csak az átmenet hányingere tartós, szédülése biztos.

– Hun jövök, hun meg megyek – morfondíroz Attila, a lóháton lakó, aki nem sokat költ kádfürdő-belépőjegyre –, de mindig vérfolyó habzik mögöttem; van-e szebb enél?

Arrébb meg kis sajtszagú emberek óbégatnak: – Drága vitéz urak, adnák vissza a bőrkabátunkat meg a svájci karóráinkat!

Tiszta szerencse, hogy még vannak szilárd népszokások!

A kis csenevész öregemberen hagyományos, megfordított kúp formájú kucsma, széles vállú köpeny, alatta háromnegyedes, karcsúsított derekú kabát, a két mellrészen két sor puskagolyóval (na meg a kitüntetésekkel!); az orrán szemüveg, a derekán kard – a falon meg Dzsugasvili, a nagyok közt is a legnagyobb, a honfitársa, még ha örült tömeggyilkos is...

Üdvöz légy, hegyek láncán függő, nyers gyémánt, Grúzia!

Kutyaélet, fényhalál; Szuhumi, fürdőváros

A Fekete-tenger partján két öregasszony bámul megbabonázva egy árnykutyát.

Közelebbről látni, hogy egy föl nem robbant lövedéket néznek.

Döglött bádoga a kavicsos parton; a ferdén beeső fényben a tömzsi hengertestet az árnyékától látni, ha pillanatokra is, kutyának; élő testnek a vaskupakot, mely mozduatlanul mutat hegyével az ég felé.

Fémborítású Siva-oszlop?

A hindu isten fölmeredő, nagy farkát, test és gabona termékenységének mennybe döfött jelképét bokrok közt rendelte emelni a mítosz, a föld gubancos ágyékszöszvete közt.

Itt, a kavicsos parton az urnánk áll, a kupacnyi halál.

Nincs remény, a régi világ az új negatívja.

A Fekete-tenger a tündöklésbe veszve vakít.

Balról, stílusosan, haljós felhőkkel lassan dől a világra az este.

Szuhumi, fátyol alatt

Tejfölsűrű a fényesség vagy a köd.

Látni nem látjuk, csak sejtjük a tengert.

Két kislány ül a mellvéd kőkorlátján; inkább csak két folt, csak a körvonaluk.

Vagy járjuk a ritkás erdőt! Zizegő lomb szűrője szitálja Monet festményeinek fényét, s egy kalapos kisfiú tart célra egy elszáradt suhángot; bumm, bumm, lő vele, mint ahogy egy ugrásnyira innen igazi fegyvereikkel a jöttmentek meg a helybeliek, majd föl pattan, nekilödul, ugrik egy nagyot, és mint lebegő vízcsöpp, elpárállik a tündöklésben.

Káprázat remegteti szempillánkat itt is, ott is.

A jövőnk?

A remény?

New Yorkból New Yorkba; a helyváltoztatás

A Csökígyó átfúrja magát a világon, és odaát fölemelve fejét hátborzongatón sziszeg.

Persze a Csőszerelőt sem akármilyen fából faragták: talpig férfi, akármit megszerel.

– Láttunk már ilyet! – így szól, és arcizma se rezdül. – Új tömítést neki!

S máris kocsiba pattan, gázfröccs, és eltűz a többi pilóta után.

Itt minden s mindenki mozog.

Indít, indexel, gyorsít, besorol, megelőz, megáll, beszorul, s a nagy pezsgőspalack nyakába ragadva imádkozik: „Se előre, se hátra! Hogy azt a kurva...”

Mégis, drága barátom, addig jó, amíg úton vagy.

Mert öreg este, ha mégiscsak hazaérsz, ki néz rád vissza a tükrödből? Naná, hogy a Csontkoponya!

Így hát menj inkább te is arra, amerre a Csökígyó, és mondd te is együtt a többiekkel, a verseny szellemében:

– Húzódj csak le az útról a szar tragacsoddal, Kispofám!

New York; a lerobbant ház

Dududú-dududá, játszik a kéménykürtök szaxofonján Harlem fekete szelleme.

*Jöjj, tűz, gyulladjon ki a ház! Gyere, táncolj föl-le a vaslépcsőkön, szálljon a pernye utcahosszat!
Jöjj, lobjogjon a szoknyád.*

Bronx eközben svábbogarakkal sakkozik. Kirakja őket a kockás konyhakőre, de épp amikor bemutatna sötéttel egy újszerű megnyitást, megreccsen a padló, ajtó nyílik, valaki jön, s az egész sakk-készlet tisztetül, gyalogostul visszaiszol a falrepedésbe.

Elhalt városrészek. A néptelen utcákon hegyekben áll a szemét.

New York éppúgy, mint az ókori Róma és a középkor Párizsa, roppant ketrec, amelyben a rúdról rúdra lendülő majomember mindent teliszór mogyoróhéjjal, pestissel, rovarirtó porral.

Egy földhányás tetején egy kóbor eb áll, a kor szülötte.

Kívül oroszlán, benn dögevő sakál.

Csertó; négyen cigarettáznak

Jól nézd meg az arcukat!

Közülük szárnyaltál föl, s mindig följebb, följebb, följebb, hogy le ne húzzanak. S most, visszanézve, mit látsz? Látod, hogy te vagy ők, és persze hogy ők te vagy.

S nem, mert valamiféle szeretetszolgálat lovagja is lennél, korántsem.

Nézd a vonásaikat! Hát, édes Istenem... Mitől lennének szebbek vagy akár csak más-milyenek? Az emberi arc térkép, bejelölve rajta hely és idő.

És az a rosszul meggyúrt tészta, amivé feszülő izmaik rugója lesz!

Fantáziacakkos műkövel kirakott lépcsőt járva jut Á-ról B-re az ifjú pár, előtte a példa, a rókapofává torzult arcok, a húsdudorok s a kitüremkedések, a puffadás, a gázok... a test mint léghajó...

Egy kétkezi húzós-vonós négyes, a házam-a-váram álomi szépségversenyének helybeli győztesei; cigarettáznak, elégedettek, tudják, mitől döglük a légy...

Szól szóluk vagy sem, pörükben vagy tanú.

Értény; Rembrandt vagy Cézanne

A tények súlya, a rettenetes tömegvonzás.

Míntha a Jupiter felületén egy robotkamera gépszeme látná ezt a nyomorult, földi szobát, a fálvédőt meg az asztalt, és az asztal alatt a tátott szájú, porpikkely borította, házipapucsnak hordott, tönkretiport, öreg csukát.

Minden az öröklétbe fagyva, a szódásüveg, a tálca, a sőtartó, a kancsó és a pohár...

Örök időktől fogva részeg a férfi is. Ott ül a mindenség közepén, egy széken, bamba vigyorral az arcán mered a semmibe.

Igy zuhanunk a kárhozatba, vagy üdvözülünk, ki tudja, de hogy innen többé egy porszem sem hibban el, az már biztos.

Rembrandt vagy Cézanne szeme látott ennyire véglegesen.

A mindenség egy pillanatba kövül.

Aztán persze bemozdul; a férfi föláll, kibotorkál, épp hogy meg tud állni a lábán, ingó-bingó rózsaszál, nagy ívben hugyozik.

Budapest; „Kakas kiált, hajnal hasad, megélesítsd a kardvasat!”

Ahogy a költő mondja; az ő szava Isten szava.

Épp csak nem kakas, hanem egy daliás csirke.

És nem kiált, csak kiállt.

És nem a múzeum lépcsőjére, csak a lépcsőházba, a lépcsőfordulóba.

És nem a hajnal hasad, hanem a mennyezet.

És nem lemoszuk a gyalázatot, hanem csináljuk a fal tövébe.

És nem a kardvasat élesítjük, hanem a nagy konyhakést, mellyel az ostoba csirkét –
pí, pí, gyere csak, pipihús! – levágjuk.

És az is igaz, hogy a Kánaán csak holnapra vagy, ami még valószínűbb, csak holnaputánra várható, mi viszont már ma csirkelevest ebédelünk.

Fentiekől eltekintve minden egyéb tekintetben csak megerősíthetjük szövegünk nyilatkozatát: odakint hajnallik, idebent meg örökre szívünkbe zártuk a hősök szent nevét, s ha netán valamit mégiscsak elfuseráltak volna, mindent helyrehozunk majd verses színpadi műveinkben.

Az Isten szeme

A fénykép mint *Foto Angelo*? Ne röhögtesse.

A rossz festő fényképet fest, de a jó fénykép nem *majdnem festmény*.

A művészetből a művi: idézőjel. Ha jól tesszük ki, derülhetünk a hasmánt fektetett kutyán, a mögé helyezett festményen s az amögött guggoló két hölgyön. Láthatóan itt a szépség esete *forg* fönny; béke velünk!

A fényképész szerencsevadász. Csőre tölti a gépét, hogy leterítse a rárohanó orosz-
lánt.

Ki tudja, mitől nyílik-csukódik homlokunk közepén Isten szeme?

A tehetség magában nem több, mint esély.

Rajtunk múlik, hogy ki az, aki pilláink redőnyét föl-le ereszti.

Minden más mellékes, esetleges, csak a *szafari* része, pusztá látvány: kontinensek, tájak, városok örvénylése, míg a fejünk fölött, a végtelen sötét fixáló oldatában hidegen égnek az évmilliókig elizzó csillagok.